

ВІДГУК

офіційного опонента – доктора педагогічних наук, професора

Фазана Василя Васильовича

про дисертацію *Єланцевої Ірини Іванівни* на тему

«Розвиток соціально-педагогічних служб та установ для дітей в Україні (друга половина ХХ століття)», подану до захисту на здобуття

наукового ступеня кандидата педагогічних наук із спеціальності

13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки.

Сьогодні життя українського суспільства характеризується різними кризовими явищами. Серед них: і загальне зниження рівня життя українців, і коливання в соціально-політичній сфері, і девальвація моральних цінностей. Як наслідок, сім'я та школа втрачають свій авторитет, поступово знижується їхній виховний вплив на молоде покоління. І що найбільше турбує, то це те, що у таких кризових умовах діти стають самою вразливою частиною населення. Тому не дивно, що зростає негативний вплив «вулиці» на дітей, збільшується кількість правопорушень, скоєних неповнолітніми, бездоглядність та безпритульність дітей набуває все більших масштабів, дитячий алкоголізм та наркоманія постійно зростають.

Саме тому, питання соціально-педагогічної підтримки, допомоги та захисту дітей стоять на передньому плані. Держава повинна забезпечити дітей усіма умовами для їхньої успішної соціалізації, гарантувати їм психолого-педагогічну та соціальну підтримку.

Звичайно, проблема діяльності соціально-педагогічних закладів зовсім не нова для нашого суспільства. Так, науковці і педагоги багато уваги приділяли вивченню теоретичних питань та практичних аспектів діяльності соціально-педагогічних служб і установ. Серед них варто назвати О. Безпалько, З. Зайцеву, І. Звереву, О. Іванову, А. Капську, С. Толстоухову, І. Трубавіну, Л. Штефан та інших.

У дисертації І. І. Єланцевої категоріальний і методологічний апарат, мета та завдання дослідження визначено логічно і науково правильно. Дисертація має чітку структуру.

Як позитивне варто відзначити, що значний масив використаних джерел у дисертації складають архівні джерела, законодавчі та нормативно-правові акти періоду, який досліджується.

Науковий рівень і достовірність результатів дисертаційного дослідження І. І. Єланцевої забезпечується використанням комплексу аналітичних методів наукового пізнання. Серед них: історичні, загальнонаукові та прогностичні методи.

Слід наголосити на тому, що дисертанткою для обґрунтування основних положень дослідження було ретельно вивчено, проаналізовано та використано законодавчі акти, нормативні документи, постанови законодавчих органів, методичні праці, довідникову літературу, матеріали педагогічної преси, монографічні й дисертаційні дослідження науковців.

Здобувачка, ретельно вивчивши довідникову літературу та чинну нормативну документацію, уточнила основні поняття дослідження – «соціально-педагогічна служба» та «соціально-педагогічна установа».

Авторка для визначення мети, принципів, напрямів, форм та методів діяльності соціально-педагогічних служб та установ у історичній ретроспективі використала низку історико-педагогічних джерел, систематизувавши витoki досліджуваного питання від часів первісного суспільства до середини ХХ століття.

На підставі ґрунтовного аналізу педагогічних джерел, нормативних і звітних документів дисертантка переконливо обґрунтувала три етапи розвитку соціально-педагогічних служб та установ для дітей у другій половині ХХ ст. Це: I етап (1949–1969 рр.) – етап плідної діяльності соціально-педагогічних установ для дітей; II етап (1970–1990 рр.) – етап створення підґрунтя для діяльності соціально-педагогічних служб та уточнення завдань і змісту роботи соціально-педагогічних установ для дітей

в Україні; III етап (1991–1999 рр.) – етап активної діяльності соціально-педагогічних служб та установ для дітей в Україні.

I. I. Єланцевою на основі широкого використання науково-педагогічних джерел встановлено, що для першого етапу (1949–1969 рр.) характерною була діяльність установ, які брали на себе соціально-педагогічні функції (середні загальноосвітні школи, школи-інтернати, піонерські табори, дитячі будинки). Також переконливо доведено, що на визначеному етапі було сформульовано мету і завдання діяльності соціально-педагогічних установ для дітей, визначено їх напрями і принципи.

Не викликає заперечень і характеристика другого етапу (1970–1990 рр.), на якому було створено підґрунтя для започаткування та подальшої діяльності соціально-педагогічних служб. Авторкою з'ясовано, що другий етап характеризувався розширенням мережі соціально-педагогічних установ для дітей та збільшенням кола суб'єктів соціально-педагогічного впливу.

Єланцевою Іриною Іванівною доведено, що на третьому етапі (1991–1999 рр.) почалась активна робота соціально-педагогічних служб, що базувалась на прийнятті спеціальних законів, котрі регламентували діяльність служб та установ для дітей, була створена розгалужена мережа соціально-педагогічних служб та започатковано нові види соціально-педагогічних установ.

Загалом, наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що дослідницею вперше здійснено цілісний історико-педагогічний аналіз діяльності соціально-педагогічних служб та установ для дітей в Україні в конкретний історичний період – друга половина XX ст.

Позитивної оцінки заслуговує і той факт, що дисертантка поряд з надбаннями, які були притаманні розвитку досліджуваної ідеї, визначила і недоліки, котрі заважали плідному розвитку питань, що вивчаються. Це свідчать про неупередженість автора і об'єктивізм висвітлення педагогічних процесів.

Безперечне як теоретичне, так і практичне значення має те, що

здобувачка на підставі узагальнення численних педагогічних фактів, досвіду діяльності соціально-педагогічних служб та установ, нормативних і розпорядчих документів проаналізувала напрями, запроваджені у соціально-педагогічну практику періоду, який вивчається. Це: забезпечення соціалізації дітей, опіка та усиновлення неповнолітніх, профілактика суїцидів і правопорушень серед дітей, соціальний супровід сімей, які опинилися в складних життєвих обставинах, надання соціальних послуг і різних видів допомоги, організація дозвілля дітей, оздоровлення та лікування дітей тощо.

Авторкою також чітко окреслено шляхи творчого використання педагогічно цінного досвіду організації діяльності соціально-педагогічних служб та установ у сучасних умовах, а саме: активне використання методів трудового виховання; створення умов для тісної співпраці соціально-педагогічних служб та установ із державними та громадськими організаціями; організація роботи з дітьми при житлових управліннях тощо.

Загальні висновки і висновки до кожного розділу адекватно і логічно представляють теоретичні позиції автора, базуються на значній джерельній базі, мають теоретичну і практичну новизну.

Заслуговує схвалення і той факт, що матеріали та висновки дослідження було впроваджено в освітній процес Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди, Бердянського державного педагогічного університету, в зміст діяльності Служби у справах дітей Дарницької районної в м. Києві державної адміністрації.

Крім того, матеріалами дослідження можуть послуговуватися викладачі закладів вищої педагогічної освіти під час викладання курсів «Історія педагогіки», «Загальна педагогіка», «Соціальна педагогіка», розробки курсів за вибором, написання підручників, навчальних посібників, іншої навчально-методичної літератури, проведення соціально-педагогічної практики, підготовки соціальних педагогів і соціальних працівників, а також фахівці сучасних соціально-педагогічних служб та установ для дітей.

Хід і висновки проведеного дослідження досить повно відображено у 10 одноосібних публікаціях автора. Зміст автореферату ідентичний публікаціям І. І. Єланцевої та основним положенням дисертації.

У цілому позитивно оцінюючи наукове дослідження І. І. Єланцевої, слід висловити деякі зауваження і побажання щодо змісту дисертації та автореферату:

1. При обґрунтуванні наукового апарату дослідження доцільно було б визначити його територіальні межі та назвати регіони, досвід яких було вивчено.

2. На нашу думку, вартими окремої уваги є питання науково-методичного забезпечення діяльності соціально-педагогічних служб та установ.

3. У дисертації недостатньо розмежовані форми, методи та напрями діяльності окремих видів соціально-педагогічних установ.

4. З метою більш наочного представлення етапів розвитку соціально-педагогічних служб та установ для дітей в Україні (друга половина ХХ століття) авторці варто було б зробити узагальнюючу таблицю.

5. Дисертантці доцільно було б визначити і прогностичні тенденції подальшого розвитку соціально-педагогічних служб та установ для дітей в Україні.

Висловлені зауваження не знижують наукової та практичної цінності дисертаційного дослідження І. І. Єланцевої, яке виконане на високому науковому і практичному рівні. Авторка володіє надбаннями педагогічної науки, вміло поєднує теоретичний аналіз наукових джерел з досвідом практичної діяльності соціально-педагогічних служб, робить логічні та ґрунтовні висновки.

Дисертація «Розвиток соціально-педагогічних служб та установ для дітей в Україні (друга половина ХХ століття)» є завершеним, оригінальним, самостійним науковим дослідженням, що відповідає вимогам МОН України пп. 9, 10, 12, 13 «Порядку присудження наукових ступенів»,

затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 р. (зі змінами від 19.08.2015 року Постанова Кабінету Міністрів України № 656), а її автор – Єланцева Ірина Іванівна – заслуговує присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук із спеціальності 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
доцент кафедри загальної педагогіки і
андрагогіки Полтавського національного
педагогічного університету імені В. Г. Короленка

В. В. Фазан

Підпис <i>V. V. Fazan</i>
Засвідчую
Пров. фахівець <i>[Signature]</i>
відділу кадрів <i>O.M. Palanytsya</i>

03.05.2019 р.